

Paul Ludwig Landsberg: Zkušenost smrti

Nakladatelství Vyšehrad vydalo před 15 lety překlad mimořádně pozoruhodných kratších textů německého filosofa, *Paula Ludwiga Landsberga*, který "vláčen dějinami" působil do r.1933 doma v Německu, pak několik let ve Španělsku a posléze ve Francii, kde byl nakonec po porážce Francie a po jisté době unikání před gestapem zatčen a kde rok před koncem války zahynul ve svých 43 letech v Oranienburgu. Knížka nesla název nejdelší z přeložených studií, "*Zkušenost smrti*". Landsberg byl žákem Maxe Schelera, asi největšího etika 20. století (které ovšem moc etické nebylo). Všechny stati, jakož i rozhovor jsou právě dnes mimořádně oslovující a také potřebné. Zejména bych zdůraznil význam Landsbergovy "kritiky mytologismů", která je založena na rozlišování klasického mýtu archaických lidí, romantického chápání mýtu v 19.století a do jisté míry na Nietzschevi založeném mýtu v "moderním smyslu", totiž ve smyslu pragmatického politického mýtu jakožto "náhražky náboženství" (zde upozorňuje zejména na Sorela, Mussoliniho a Rosenberga, kromě jiných; samotného Marxe, jež neztotožňuje se scientismem vulgárního marxismu, za vědomého tvůrce mýtu nepovažuje). Pro Landsberga jde o kritickou situaci evropských dějin: v 19. století "nastala hluboká a všeobecná *krize ideje pravdy*". "Naším specifickým nebezpečím není totiž lež, nýbrž spíše *zapomenutí ideje pravdy vůbec a její nahrazení ideou mýtu*." "Svůj podíl viny na tomto stavu věcí má jistě i filosofie, která nedokázala dostatečně jasně a účinně vymezit tuto ideu, bez níž filosofie sama nemůže existovat." Moderní zakladatelé mýtů "pravdu upřímně nikdy nehledali", hledají jen proti "zastaralým mýtům" mýty nové, mladé a silné. Tyto moderní pragmatické mytologismy dostávají zřetelně voluntaristický a dynamický ráz; nejsou už upřeny k temné a vzdálené minulosti, ale chtějí utvářet lidskou budoucnost. Landsberg dokonce mluví o jakési sekularizované verzi křesťanské mystiky; poukazuje ovšem na to, že "mýty i mystiky se už opravdu dělají na míru jako boty či šaty". Myticky orientovaný člověk se vůbec odmítá postavit na půdu hledání pravdy a chce naopak za každou cenu zůstat v mýtu. A tak "mýtus existuje v oblasti, která bytostně nezávisí na pravdě", a jeho kořeny "leží v oblasti podvědomého, zejména v oblasti popudů a tužeb". "Zřejmým projevem iracionální povahy mýtu je jeho odolnost vůči racionální kritice."

Jean Lacroix se ovšem mýtů a mytičnosti v jistém smyslu zastává, a to právě v kritickém vymezení vůči pouze intelektualistickému chápání pravdy, která byla nešťastně oddělena od života. Je proti radikálnímu vylučování mýtu, které podle něho vede nakonec k úniku a k bezmocnosti: nejde o to, mýtus *vyloučit*, nýbrž *vykázat mu jeho místo*. Nelze mu nechat celý prostor, ani ho potlačit. "Rozum, to není celý člověk. Je tu také smyslovost a vnímavost, kterou je třeba umět podchytit - a to je úkolem mýtu. Mýtus je tak podmínkou účinnosti. Nechápu, proč by za jistých podmínek, které je třeba upřesnit, nebylo dovoleno ho použít." Vedle této politické úlohy mýtu zdůrazňuje Lacroix mnohem důležitější jeho úlohu pedagogickou: mýtus je mu jakousi propedeutikou, neboť navozuje to, co zatím nemůže být vědecky pochopeno. "Pravda se musí předávat tak, aby se stala pravdivou pro toho, komu se sděluje. A tak se mi zdá, že *mýtus je způsob, jakým se obrací výše stojící duch k duchu nižšímu, když mu leží na srdci pravdivé předání pravdy*." Lacroix zdůrazňuje, že mýtus "má vést k tajemství", takže "podstatnou podmínkou pro užití mýtu je ve všech případech to, aby vedl k pravdě", neboť v mýtu Lacroix pravdu nevidí (proto se mu jeví jako nebezpečný), kdežto v tajemství ji vidí (byť neúplně, ale přece). "Zdá se mi," říká, "že co tu dnes všichni naléhavě hledáme, je způsob, jak účinně působit na politickou, hospodářskou a společenskou skutečnost naší země a naší doby." A proto je třeba se vyhnout oběma krajnostem: ani nezavrhnout radikálně mýtus vůbec, ani nepopírat pravdu, takže by lidé nakonec museli zase své touhy vtělovat do mýtů.

Myslím, že nepochybně platí to, co rozhovoru s Landbergem říká Jean Lacroix, totiž že Landsbergova studie "zve k usilovnému přemýšlení". Jsem přesvědčen, že nové vydání již dávno rozebrané dodnes aktuální knížky je nanejvýš žádoucí.

PhDr. Ladislav Hejdánek

V Písku, 7. února 2005.

Milý Jaroslave [Vrbenský],

jak jsem včera slíbil, posílám ještě dnes. Připojuji zároveň recenzi z roku 1991 (v Křesťanské revui), kde jednak upozorňuji na jednoho šotka, jednak uvádím na pravou míru zásluhy o překlad. Bez Honzy Sokola by to bývalo zůstalo v provizorní a tedy nepublikovatelné podobě ! A nápad byl - jako velmi často i jindy - Jirky Němce.

Srdečně zdravím a vyřizuji pozdrav i od Hedy !

Láďa - L v H .